

**ROLURI DE GEN ȘI IMPLICAȚII
ÎN REALIZAREA ECHILIBRULUI
ÎNTRE VIAȚA PROFESIONALĂ
ȘI VIAȚA DE FAMILIE**

Bertha Sănduleasa
(coordonator)

Aniela Matei

Mihaela Ghența

Delia Bădoi

ROLURI DE GEN ȘI IMPLICAȚII
ÎN REALIZAREA ECHILIBRULUI
ÎNTRE VIAȚA PROFESIONALĂ
ȘI VIAȚA DE FAMILIE

EDITURA UNIVERSITARĂ
București

Colecția SOCIOLOGIE ȘI ȘTIINȚELE COMUNICĂRII

Redactor: Gheorghe Iovan
Tehnoredactor: Ameluța Vișan
Coperta: Monica Balaban

Editură recunoscută de Consiliul Național al Cercetării Științifice (C.N.C.S.) și inclusă de Consiliul Național de Atestare a Titlurilor, Diplomelor și Certificatelor Universitare (C.N.A.T.D.C.U.) în categoria editurilor de prestigiu recunoscut.

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

Roluri de gen și implicații în realizarea echilibrului între viața

profesională și viața de familie / Aniela Matei, Mihaela Ghența, Delia

Bădoi, Bertha Sănduleasa ; coord.: Bertha Sănduleasa. - București :

Editura Universitară, 2015

ISBN 978-606-28-0386-5

I. Sănduleasa, Bertha

II. Matei, Aniela

III. Ghența, Mihaela

IV. Bădoi, Delia

396

DOI: (Digital Object Identifier): 10.5682/9786062803865

© Toate drepturile asupra acestei lucrări sunt rezervate, nicio parte din această lucrare nu poate fi copiată fără acordul Editurii Universitare

Copyright © 2015

Editura Universitară

Editor: Vasile Muscalu

B-dul. N. Bălcescu nr. 27-33, Sector 1, București

Tel.: 021 – 315.32.47 / 319.67.27

www.editurauniversitara.ro

e-mail: redactia@editurauniversitara.ro

Distribuție: tel.: 021-315.32.47 / 319.67.27 / 0744 EDITOR / 07217 CARTE

comenzi@editurauniversitara.ro

O.P. 15, C.P. 35, București

CUPRINS

<i>Prezentarea autoarelor</i>	8
<i>Cuvânt înainte</i> (Bertha Sănduleasa).....	11
1. Roluri de gen și reziliență în gestionarea conflictului dintre viața profesională și viața de familie (Bertha Sănduleasa).....	17
Integrarea teoriei rezilienței în formularea de politici publice	17
Gestionarea conflictului dintre viața profesională și viața de familie prin politici bazate pe reziliență.....	20
Familie, reziliență și atitudini față de rolurile de gen.....	28
Contracararea efectelor îmbătrânirii demografice.....	33
Ținta Strategiei Europa 2020 privind participarea pe piața muncii din România	38
Legitimitatea politicilor din România privind promovarea egalității de gen în ocupare	48
Negocierea sarcinilor domestice în rândul soților cu responsabilități familiale și profesionale.....	62
Concluzii.....	68
Bibliografie.....	69

2. Îngrijirea și educarea copiilor: implicații la nivelul realizării echilibrului familie – viață profesională (Aniela Matei).....	80
Realități demografice și ocupaționale	81
Costuri asociate creșterii copiilor.....	88
Funcția educativă a familiei: evoluție și transformări	92
Sistemele de servicii de educație timpurie	100
Negocierea exercitării rolurilor parentale: evidențe empirice	111
Concluzii.....	123
Bibliografie.....	124
3. Îngrijirea persoanelor vârstnice în cadrul familiei – negocierea rolului de îngrijitor (Mihaela Ghența).....	131
Îngrijirea persoanelor vârstnice în cadrul familiei	133
Echilibrul între viața profesională și cea de familie.....	135
Negocierea rolurilor de gen în îngrijirea ascendenților dependenți.....	139
Factori care contribuie la înțelegerea situației actuale	144
Măsuri de politică publică destinate susținerii îngrijirii persoanelor vârstnice în cadrul familiei	159
Negocierea rolurilor de gen în ceea ce privește îngrijirea persoanelor vârstnice dependente din cadrul familiei.....	161
Concluzii.....	175
Bibliografie.....	177

4. Bariere invizibile în ascensiunea profesională a femeilor: analiză sociologică asupra metaforei „glass ceiling” (Delia Bădoi)	187
Introducere.....	187
Metodologia de cercetare.....	193
Analiza teoriilor sociologice ale rolurilor de gen și ale conceptului de „ <i>glass ceiling</i> ”	195
Roluri și inegalități de gen în ascensiunea profesională a femeilor.....	199
Evaluarea metaforei „ <i>glass ceiling</i> ”	207
Discutarea și prezentarea rezultatelor cercetării.....	222
Concluzii și recomandări viitoare	235
Bibliografie.....	239

PREZENTAREA AUTOARELOR

Bertha Sănduleasa (Coordonator)

A absolvit facultatea de Sociologie și Asistență Socială – specializarea Sociologie din cadrul Universității București (2002) și a urmat cursurile Masterului în Comunicare și Opinie Publică din cadrul aceleiași universități (2004). Deține titlul de Doctor în Sociologie din anul 2010 cu o teză focalizată pe egalitatea de gen pe piața muncii. În anul 2015 a absolvit cursurile programului postdoctoral în cadrul proiectului „Cultura română și modele culturale europene: cercetare, sincronizare, durabilitate” coordonat de Academia Română și finanțat prin Programul Operațional Sectorial pentru Dezvoltarea Resurselor Umane 2007 – 2013 POSDRU/159/1.5/S/136077. În prezent lucrează în cadrul departamentului de Politici Sociale al Institutului Național de Cercetare Științifică în domeniul Muncii și Protecției Sociale (INCSMPS). Are peste 12 ani de experiență în dezvoltarea și implementarea de proiecte de cercetare științifică în domeniul politicilor sociale. Domeniile sale de interes includ protecția copilului aflat în dificultate, drepturile copilului, politici familiale, servicii educaționale, politici de ocupare a forței de muncă. Este autor și co-autor a peste 30 de lucrări științifice publicate în arii tematice relaționate de domeniile ei de interes.

Aniela Matei

Este absolventă a facultății de Sociologie și Asistență Socială (Universitatea București) – specializarea Sociologie (2002) și a Masterului în Comunicare și Opinie Publică din cadrul aceleiași universități (2004). În anul 2010 obține titlul de Doctor în Sociologie cu o teză ce abordează problematica concilierii vieții profesionale cu viața de familie. Aniela Matei este CSIII în cadrul departamentului de Politici Sociale al Institutului Național de Cercetare Științifică în domeniul Muncii și Protecției Sociale (INCSMPS). Are 14 ani de experiență în dezvoltarea și implementarea de proiecte de cercetare științifică în domeniul politicilor sociale. Domeniile sale de interes fac referire la politici familiale și de conciliere a vieții profesionale cu viața de familie, servicii de educație timpurie, servicii sociale. Este autor și co-autor a peste 30 de lucrări științifice publicate în arii tematice relaționate de domeniile sale de expertiză.

Mihaela Ghența

Este economist, absolventă a Facultății de Management Social din cadrul Academiei de Studii Economice din București (2000). În anul 2006 a absolvit Facultatea de Drept din cadrul Universității București. În prezent deține titlul de Doctor în Economie, cu o teză ce a abordat tema calității în serviciile sociale destinate persoanelor vârstnice. Mihaela Ghența este cercetător științific grad III în cadrul departamentului de Politici Sociale al Institutului Național de Cercetare Științifică în domeniul Muncii și Protecției Sociale (INCSMPS) și are o experiență de 15 ani în dezvoltarea și implementarea de proiecte de cercetare științifică în domeniul politicilor sociale, la nivel

național și internațional. Domeniile de interes științific includ organizarea și furnizarea serviciilor sociale, aspecte ce privesc calitatea în serviciile sociale, serviciile socio-medicale și de îngrijire de lungă durată destinate persoanelor vârstnice, politici destinate persoanelor vârstnice, politici familiale. Mihaela Ghentă este co-autor a trei cărți relaționate de domeniile ei de interes și autor/co-autor a unor lucrări științifice publicate în jurnale de specialitate naționale și internaționale.

Delia Bădoi

Este doctor în sociologie (2015) la Universitatea din București și la EHESS Paris (School for advanced studies in the social sciences) cu o teză de doctorat despre studiul sociologiei publice și relevanța cunoașterii sociologice din perspectivă comparativă România- Franța. În prezent este cercetător științific la Institutul Național de Cercetare Științifică în domeniul Muncii și Protecției Sociale din București, în cadrul departamentului de Politici sociale, iar din 2011 este asistent universitar asociat la Universitatea din București, Facultatea de Sociologie și Asistență Socială unde ține seminarii de teorii sociologice clasice și contemporane, sociologia organizațiilor publice și introducere în sociologie. Pe parcursul doctoratului a beneficiat de mai multe burse de cercetare și de mobilitate internațională finanțate de Agenția Universitară a Francofoniei, EHESS Paris și o bursă regională de la Consiliul regional Ile-de-France, cu ajutorul cărora a putut realiza mai multe mobilități în calitate de doctorandă la Centrul de studii sociologice și politice „Raymond Aron” al EHESS Paris (2011-2014), Centrul francez de cercetare în științe sociale și umaniste al Universității din Oxford (2013).

CUVÂNT ÎNAINTE

La nivelul Uniunii Europene se dezbate intens despre schimbările socio-economice din epoca post-industrială care au generat o serie de transformări în ceea ce privește distribuția rolurilor de gen în interiorul familiei. Fenomenul creșterii participării femeilor de piața muncii a fost însoțit de un declin demografic, cu implicații economice și sociale negative pentru deceniile viitoare. Statele membre ale Uniunii Europene au fost invitate să reflecteze asupra celor mai bune soluții de gestionare a impactului evoluțiilor demografice asupra societății, în special sub aspectul îmbătrânirii demografice. Îngrijorarea guvernanților raportat la evoluția demografică din ultimii ani este generată în principal de scăderea natalității și menținerea ei la valori scăzute. Pe de altă parte, pentru o societate îmbătrânită, atragerea cât mai multor persoane pe piața muncii devine o necesitate, în contextul în care creșterea populației inactive pune presiune pe sustenabilitatea sistemelor de protecție socială. Politicile europene militează pentru creșterea nivelului de participare pe piața muncii, femeile reprezentând unul din grupurile țintă ale politicilor de stimulare a participării la munca remunerată. Astfel, principiul egalității între femei și bărbați a devenit un deziderat al societății europene contemporane nu numai din considerente etice legate de respectarea drepturilor omului, ci și din considerente economice.

Impactul parentalității asupra participării pe piața muncii este foarte diferit pentru femei și bărbați în Uniunea Europeană, deoarece femeile continuă să-și asume cea mai mare parte dintre responsabilitățile din interiorul unei familii. Multe femei consi-

deră că trebuie să aleagă între o carieră și copiii lor. În plus, tendințele demografice arată că din ce în ce mai multe familii trebuie să aibă grijă de persoane dependente, altele decât copiii, pe perioade nedefinite de timp. Dată fiind rezistența modelului tradițional referitor la diviziunea muncii în familie, în majoritatea statelor europene femeile active pe piața muncii plătesc un preț mare dacă decid să investească atât în viața profesională cât și în viața de familie. Femeile sunt primele care își schimbă comportamentul în raport cu piața muncii atunci când apare nevoia de îngrijire a membrilor familiei, astfel de situații generând și presiuni asupra bărbaților în procesul de negociere al rolurilor de gen în interiorul și în afara familiei. Conturarea conflictului dintre viața profesională și viața de familie a generat reacții în rândul guvernanților care au formulat politici de conciliere între viața profesională și viața de familie.

Statele trebuie însă să aibă în vedere că familia nu este o simplă grupare de indivizi, ci o instituție în adevăratul sens al cuvântului. În plus, ocuparea, viața de familie și egalitatea de gen sunt fenomene interdependente și tratându-le individual se vor obține soluții dezechilibrate cu efecte negative asupra societății, dar și asupra economiei unei țări. Mai mult, guvernanții trebuie să înțeleagă faptul că genul este fundament pentru stratificare socială, așa cum sunt și rasa, etnia, religia, vârsta, mediul de rezidență, etc. Prin urmare, integrarea perspectivei de gen în elaborarea de politici de promovare a ocupării nu se poate rezuma la tratarea femeilor ca pe un grup omogen opresat, ci trebuie acordată atenție și asupra diferențelor dintre bărbați și femei, sau doar între femei (sau bărbați) în termeni de status, roluri, probleme și nevoi în funcție de contextul cultural, social sau geografic. În acest sens, politicile de conciliere a vieții profesionale cu viața de familie nu se pot rezuma la acordarea de sprijin financiar pentru creșterea și îngrijirea copiilor sau a altor categorii de persoane dependente din familie. Este important,

totodată, ca promovarea egalității de gen să fie percepută de indivizi ca un fenomen natural al procesului de democratizare. De aceea, una din preocupările Uniunii Europene se referă la studiul impactului relațiilor de gen asupra diviziunii muncii remunerate și neremunerate. Scopul final este ca redefinirea rolurilor de gen din interiorul familiei să nu fie rezultatul exclusiv al unui proces de negociere între parteneri, ci și efectul unor transformări sociale inițiate cu scopul de a redefini contextul de negociere al rolurilor de gen. O mai bună cunoaștere a factorilor generatori de conflict între viața profesională și viața de familie poate avea rezultate mai bune în ceea ce privește dezvoltarea unor politici care să se bucure de consens social în ceea ce privește concilierea vieții profesionale cu viața de familie din perspectiva egalității de gen.

Roluri de gen și implicații în realizarea echilibrului între viața profesională și viața de familie reprezintă o colecție de patru lucrări care au ca numitor comun rezultatele proiectului de cercetare *Atitudini și comportamente de gen dominante în România: implicații asupra capacității de negociere a echilibrului între viața profesională și viața de familie*, desfășurat în anul 2015 în cadrul Institutului Național de Cercetare Științifică în domeniul Muncii și Protecției Sociale. Autoarele acestui volum au făcut parte din echipa de implementare a proiectului. În cadrul acestui proiect a fost elaborată și aplicată o metodologie de cercetare calitativă bazată pe tehnica discuțiilor de grup în rândul a 16 femei căsătorite din București care aveau un loc de muncă stabil și responsabilități de îngrijire în familie (cel puțin o persoană dependentă - copil sau persoană vârstnică cu dependență fizică sau psihică).

Volumul debutează cu studiul intitulat *Roluri de gen și reziliență în gestionarea conflictului dintre viața profesională și viața de familie*, care supune atenției utilitatea introducerii teoriei rezilienței în studiul conflictului dintre viața profesională și viața

de familie din perspectiva rolurilor de gen. Demersul de cercetare este relaționat de ținta Strategiei Europa 2020 privind participarea pe piața muncii, în condițiile în care decalajul de gen în ocupare este mai ridicat în România comparativ cu alte state europene. Pentru o mai bună înțelegere a comportamentului femeilor din România în raport cu piața muncii, analiza este completată de o trecere în revistă a contextului cultural-istoric în care au fost construite rolurile de gen în România, arătând influența construcției culturale a genului atât asupra distribuției muncii în familie cât și asupra comportamentelor de pe piața muncii. Studiul este completat de date empirice referitoare la atitudinea românilor față de rolurile de gen și negocierea sarcinilor domestice în rândul soților cu responsabilități familiale și profesionale.

Capitolul al doilea este dedicat *îngrijirii și educării copiilor și surprinde implicațiile pe care rolurile de gen asociate creșterii și educării copiilor le au asupra realizării echilibrului vieții de familie cu viața profesională pentru părinții din România*. Pentru multe familii dorința de a avea un copil e adesea amânată sau rămasă neîmplinită din cauza circumstanțelor economice sau sociale nefavorabile. În ciuda progresului înregistrat referitor la promovarea participării echilibrate a femeilor și bărbaților pe piața muncii și în viața de familie, femeile rămân încă în România principalele persoane responsabile de creșterea și educarea copilului, deși există un procent în creștere de implicare a taților în acest proces. Pornind de la realitățile demografice și ocupaționale ale țării noastre sunt evidențiate mai întâi implicațiile pe care diminuarea funcției educative a familiei le are la nivel societal. Principalele modificări care au afectat această funcție a familiei au apărut odată cu inserția mamei pe piața muncii. Astăzi, una dintre componentele majore ale politicilor de conciliere între viața profesională și viața de familie se axează pe promovarea

dezvoltării și diversificării serviciilor destinate creșterii, îngrijirii și educării copiilor. Capitolul oferă o analiză a acestor tipuri de servicii și a necesităților de dezvoltare în această direcție. Demersul de cercetare relaționat de creșterea și educarea copiilor este întregit de date empirice referitoare la negocierea exercitării rolurilor parentale în familia românească.

Capitolul *Îngrijirea persoanelor vârstnice în cadrul familiei – negocierea rolului de îngrijitor* este puternic ancorat în contextul social și economic actual și abordează problematica persoanelor vârstnice dependente, din perspectiva modului în care membrii familiilor lor își negociază repartizarea sarcinilor de îngrijire. Capitolul este structurat în trei părți: prima parte reprezintă o analiză a literaturii de specialitate în domeniul îngrijirii persoanelor vârstnice, echilibrului între viața profesională și cea de familie pentru lucrătorii care au în îngrijire adulți dependenți și negocierii sarcinilor de îngrijire între soți. Cea de a doua parte explorează consecințele fenomenului de îmbătrânire a populației asupra nevoii de îngrijire și asupra situației femeii pe piața forței de muncă, în țările Central și Est Europene (CEE), iar ultima parte prezintă rezultatele unei cercetări calitative derulate în rândul femeilor care au în îngrijire o persoană dependentă.

Ultimul capitol, intitulat *Bariere invizibile în ascensiunea profesională a femeilor: analiză sociologică asupra metaforei „glass ceiling”*, este ghidat de teoriile rolurilor de gen, prin menționarea literaturii științifice în domeniul inegalităților de gen din perspectiva echilibrului dintre viața de familie și viața profesională și implicațiile aplicării metaforei „glass ceiling”. Studiul explorează modelul teoretic al conceptului „glass ceiling” prin identificarea potențialului său explicativ din studiile sociologice pe tema echilibrului între familie și viața profesională a femeilor în România. În analiză sunt utilizate o parte din

rezultatele cercetării calitative desfășurate în cadrul proiectului mai sus menționat, din perspectiva conceptului de „glass ceiling” ca formă a inegalității de gen în procesul de promovare în carieră a femeilor. Lucrarea aduce contribuții la înțelegerea conceptului de „glass ceiling” prin analiza implicațiilor și inegalităților de gen care intervin la nivelul realizării echilibrului între viața profesională și viața de familie.

Bertha Sănduleasa

1

ROLURI DE GEN ȘI REZILIENȚĂ ÎN GESTIONAREA CONFLICTULUI DINTRE VIAȚA PROFESIONALĂ ȘI VIAȚA DE FAMILIE

Bertha Sănduleasa

Integrarea teoriei rezilienței în formularea de politici publice

La nivel de discurs politic, statele europene promovează conceptul de *reziliență* și militează pentru dezvoltarea unor societăți flexibile, capabile să utilizeze experiențele și exemplele indivizilor, adaptabile în fața riscurilor și amenințărilor de orice fel. Conceptul de reziliență s-a dezvoltat în anii '70, când cercetătorii au devenit interesați de maniera în care oamenii se adaptează evenimentelor traumatice din viețile lor (Munteanu și Muntean, 2011).

Introducerea conceptului de reziliență a reprezentat trecerea de la o abordare centrată pe identificarea și analizarea problemelor indivizilor, la o abordare centrată pe identificarea acelor caracteristici care îi ajută pe oameni să depășească problemele sau să facă față diferitelor situații pe care le traversează de-a lungul vieții. Astfel, în psihologie a luat naștere

teoria rezilienței. Reziliența unei persoane nu este determinată doar de caracteristicile sale individuale, ci poate fi modelată, influențată și de factori externi în urma interacțiunii individului cu familia, comunitatea, societatea în general. Cu alte cuvinte, dacă unui individ îi lipsesc acele calități de care ar avea nevoie pentru a depăși o situație de risc, o stare conflictuală, lipsa acestor calități poate fi compensată de suportul primit din partea familiei, din partea comunității, sau din partea societății prin politicile promovate de guvern. Din acest motiv, reziliența este un concept dinamic. Atunci când ne referim la reziliența unui grup (ex: grupul de prieteni, familia) vorbim despre reziliența socială, definită drept abilitatea unui grup sau a unei comunități de a face față tensiunilor interne și externe generate de schimbări care au loc în plan social, economic, politic, etc. Atunci când vorbim despre capacitatea unei instituții de a face față unor evenimente care o împiedică să își deruleze activitățile curente, este vorba despre reziliența instituțională. Reziliența instituțională nu se referă doar la reziliența indivizilor care reprezintă/compun acea instituție, ci și la cultura organizațională și la nivelul de adaptabilitate și flexibilitate al respectivei instituții/organizații în fața aversităților și provocărilor în ansamblul ei.

În ultimul deceniu, cercetările bazate pe teoria rezilienței și-au mutat atenția de la examinarea factorilor de risc care pot afecta bunăstarea oamenilor, la investigarea impactului proceselor care produc transformări asupra bunăstării oamenilor. Studiul modului în care indivizii aleg să gestioneze anumite situații de risc și să facă față anumitor situații stresante din viața lor poate ajuta decidenții politici să identifice cele mai bune strategii de gestionare a riscurilor care se manifestă nu doar la nivel individual, ci la nivelul unei comunități sau chiar la nivelul întregii societăți. Cu alte cuvinte, introducerea conceptului de

reziliență în studiul și formularea de politici guvernamentale poate ajuta la o mai bună identificare a vulnerabilităților strategice și la perfecționarea abilității de a face față șocurilor sau schimbărilor care pot afecta un singur stat, o regiune sau întregul mapamond.

Rezultatele cercetărilor care au evidențiat importanța introducerii teoriei rezilienței în dezvoltarea de politici guvernamentale nu au trecut neobservate în rândul decidenților politici. Consiliul Uniunii Europene a concluzionat în anul 2013 asupra faptului că *guvernele naționale sunt responsabile de dezvoltarea unor societăți reziliente* cu scopul de a reduce riscurile și de a asigura o mai bună prevenire a crizelor. Reziliența este definită de Consiliul Uniunii Europene ca reprezentând *abilitatea unui individ, a unei gospodării, a unei comunități și a unei țări sau a unei regiuni de a se pregăti, de a face față, de a se adapta și de a-și reveni rapid în urma unor tensiuni și șocuri fără a compromite perspectivele de dezvoltare pe termen lung* (Consiliul Uniunii Europene, 2013). Programul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare, organism subsidiar al Organizației Națiunilor Unite, punctează de asemenea asupra necesității de a dezvolta națiuni reziliente.

Dezvoltarea de politici bazate pe reziliență trebuie să fie în egală măsură sensibilă la gen. Cercetările în domeniu au demonstrat faptul că există diferențe între modul în care gospodăriile conduse de bărbați și cele conduse de femei fac față tensiunilor și șocurilor. În cuprinsul Strategiei Egalității de Gen 2014-2017 dezvoltată de Programul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare (UNDP) se arată faptul că egalitatea de gen și emanciparea femeilor trebuie să facă parte din procesul de construire a rezilienței individuale, instituționale și societale. Inegalitățile sistemice în general și cele dintre femei și bărbați în

special nu fac decât să amplifice impactul tensiunilor sau șocurilor ce pot apărea în plan economic, social sau politic, dar și să împiedice dezvoltarea și pacea durabilă. Și în documentele strategice ale Uniunii Europene se arată faptul că unul dintre principiile cheie în promovarea unor societăți și regiuni reziliente este de a recunoaște rolul femeilor în construirea rezilienței la nivelul gospodăriilor, comunităților și țărilor afectate de crize, și de a avea o abordare sensibilă la gen prin care să fie recunoscute drepturile, nevoile, capacitățile și mecanismele de adaptare distincte ale femeilor și bărbaților (Consiliul Uniunii Europene, 2013).

Gestionarea conflictului dintre viața profesională și viața de familie prin politici bazate pe reziliență

Fenomenul îmbătrânirii populației a determinat statele membre ale Uniunii Europene să gândească strategii și politici de intervenție cu scopul de a contracara efectele declinului demografic. În acest context, stimularea participării femeilor pe piața muncii a trecut de la lupta pentru egalitatea de drepturi și de șanse între femei și bărbați la nevoia de combatere a efectelor negative generate de declinul demografic al societăților europene (Sănduleasa, 2015). Un guvern care nu găsește metodele de combatere a șocurilor demografice este un guvern vulnerabil; un guvern care contracarează eficient aceste șocuri, este un guvern rezilient. Găsirea celor mai bune măsuri de contracarare a șocurilor demografice nu este facilă. Deși multe femei participă activ pe piața muncii, ele continuă să desfășoare mai multe activități din sfera domestică decât bărbații, fapt ce le limitează capacitatea de a acționa în mod egal cu bărbații pe piața muncii (Lyonette și Crompton, 2015). Femeile ajung, astfel, în situația de a căuta să stabilească un echilibru între multiplele roluri pe